

Ks. Jan Twardy*

GŁOSZENIE KAZAŃ MARYJNYCH

Kazanie maryjne ma bogatą tradycję w dziejach chrześcijaństwa. Zajmuje ono również ważne miejsce w historii kaznodziejstwa polskiego. Głoszenie tych kazań inspirował bowiem kult maryjny głęboko zakorzeniony w narodzie polskim. Wystarczy choćby wspomnieć liczne świątynie, kaplice i sanktuaria poświęcone Matce Bożej oraz związane z nimi uroczystości odpustowe. Warto więc poznawać dawne kazania maryjne i w odpowiedni sposób korzystać z nich dzisiaj. Kaznodzieja nie może jednak zapominać, że głównym źródłem tych kazań powinno być Pismo Święte i Tradycja. Ma on obowiązek ukazywać słuchaczom zgodny z Objawieniem obraz Maryi. Dlatego powinien korzystać ze współczesnej nauki Kościoła o Matce Bożej, w czym pomoże mu mariologia.

Omawiając zagadnienie kazania maryjnego, należy najpierw w formie wprowadzającej zwrócić uwagę na jego tradycję i przemiany. Głównym jednak problemem jest odpowiednia treść tych kazań.

1. Z tradycji kaznodziejstwa maryjnego

Mariologia jest głęboko osadzona w biblijnej historii zbawienia - Stary Testament wskazuje na Matkę zapowiadanego Zbawiciela, a Nowy ukazuje Jej miejsce w życiu i działalności Chrystusa oraz uwydatnia Jej rolę u początków Kościoła. Można powiedzieć, że Maryja należy do Pisma Świętego, a szczególnie do Ewangelii. W ciągu dziejów chrześcijaństwa czcicielami Maryi byli Ojcowie Kościoła, teologowie i kaznodzieje. Żywym słowem i pismem sławili Matkę Zbawiciela, przybliżali jej cnoty i wzywali wiernych do naśladowania.

Kult maryjny w Polsce ma długą tradycję narodową. Świadczą o tym m. in. liczne świątynie, sanktuaria i miejsca pielgrzymkowe. Rozwijał się on w burzliwych dziejach ojczyzny, w czasach wojen, niewoli i po odzyskaniu niepodległości, a następnie podczas hitlerowskiej okupacji i materialistycznego ateizmu po II wojnie

* Zob. przyp. Redakcji na s. 42.

światowej. Upamiętniają i wzmacniają ten kult m. in. śluby Jana Kazimierza, wprowadzenie święta Matki Boskiej Królowej Polski w 1923 roku, Wielka Nowenna, Nawiedzenie kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej i 600-lecie jego kultu na Jasnej Górze, pielgrzymki Jana Pawła II do Częstochowy. W tym rozumieniu Polak to zarazem katolik, szczególny czciciel i obrońca Maryi („unus defensor Mariae”). Wierzy głęboko, że Maryja opiekuje się narodem polskim, troszczy się o wszystkie rodziny i każdego człowieka. Niemniej jednak kult maryjny w Polsce ciągle wymaga teologicznego pogłębienia w oparciu o mariologię II Soboru Watykańskiego i dokumentów posoborowych.

Odpowiednich badań i opracowań wymaga historia kaznodziejstwa maryjnego od początku chrześcijaństwa w świecie i od tysiąca lat w Polsce. Mamy przecież w języku polskim szereg zbiorów kazań maryjnych, wystarczy choćby wskazać na takich wyróżniających się kaznodziejów, jak: ks. Piotr Skarga¹, ks. Józef Krukowski², bp Józef Sebastian Pelczar³, ks. Piotr Niezgoda⁴, ks. Jan Patrzyk⁵, ks. Zygmunt Pilch⁶, ks. kardynał Stefan Wyszyński⁷. Wskazane jest zatem prowadzenie odpowiednio ukierunkowanych badań z historii kaznodziejstwa maryjnego w języku polskim⁸.

¹ *Kazania o Przenajświętszej Bogarodzicy Niepokalanej Dziewicy*, Kraków 1905.

² *Kazania na uroczystości i inne święta Najświętszej Maryi Panny tudzież nauki majowe*, Kraków 1885.

³ *Kazania na uroczystości i święta Najświętszej Maryi Panny*, Kraków 1911.

⁴ *Ave Maria*, Miejsce Piastowe 1928.

⁵ *Kazania o Matce Bożej*, Jasło 1947.

⁶ *Ku czci Niepokalanej i Wniebowziętej. Zbiór kazań maryjnych*, Kielce 1947.

⁷ *Głos z Jasnej Góry*, red. M. Okońska, M. Plaskacz, A. Rastawicka, W. Wojdecki, Warszawa 1984.

⁸ Oto prace homiletyczne z tej dziedziny: S. Kaldon, *Pobożność maryjna i jej rola w kształtowaniu postawy chrześcijanina w kazaniach o. Konstantego M. Żukiewicza OP*, Kraków 1991 (rozprawa doktorska, druk: Kraków 1993); K. Biernacki, *Maryja w twórczości kaznodziejkiej ks. Jana Patrzyka*, Rzeszów/Kraków 1996 (mps Arch. PAT); J. Jeronim, *Element biblijny w drukowanych kazaniach maryjnych biskupa Józefa Sebastiana Pelczara*, Warszawa 1976 (mps Arch. ATK); S. Kata, *Ksiądz Józef Krukowski jako przedstawiciel nurtu neoscholastycznego w polskim kaznodziejstwie maryjnym*, Lublin 1990 (mps Arch. KUL); S. Kuśmierczyk, *Mariologia w przepowiadaniu księdza biskupa Jana Jaroszewicza na podstawie „Rozważań do zakonnicy”*, Kielce/Kraków 1989 (mps Arch. PAT); Z. Ścisłowicz, *Cnoty teologiczne w życiu Matki Bożej na podstawie kazań bł. bpa Józefa Sebastiana Pelczara*, Kraków 1994 (mps Arch. PAT); Z. Tokarz, *Obraz Najświętszej Maryi Panny w homiliach i rozważaniach księdza biskupa Jana Pietraszki*, Kraków 1996 (mps Arch. PAT); W. Tomkiewicz, *Bogactwo źródeł w maryjnych kazaniach i listach pasterskich arcybiskupa Jerzego Ablewicza*, Kraków 1996 (mps Arch. PAT); P. Włodarczyk, *Przywileje Matki Najświętszej w kazaniach ks. Jana Barana*, Kraków 1995 (mps Arch. PAT); K. Wojcieszak, *Nauka o roli Maryi w dziele zbawienia zawarta w kazaniach drukowanych w „Bibliotece Kaznodziejkiej” (1972-1975). Studium homiletyczne*, Lublin 1980 (mps Arch. KUL); E. Wołos, *Najświętsza Maryja Panna w świetle kazań ks. bpa Karola Józefa Fischera*, Przemyśl/Lublin 1983 (mps Arch. KUL); R. Ziemiński, *Maryja - Matka Boga i Matka Kościoła w kazaniach drukowanych w „Bibliotece Kaznodziejkiej” w latach 1980-1990*, Lublin 1990 (mps Arch. KUL).

Homileci zawsze troszczyli się o właściwy poziom kazań maryjnych, podawali wskazania na temat ich treści i formy, jak również przestrzegali kaznodziejów przed błędami. W homiletyce polskiej ostatnich dwustu lat teoria kazań maryjnych zawarta jest głównie w podręcznikach z tej dziedziny⁹. W okresie międzywojennym o kazaniach maryjnych pisał m. in. ks. Władysław Staich¹⁰, dzieląc je na: dogmatyczne, moralne, panegiryczne, historyczne, liturgiczne i cykliczne lub okolicznościowe. W powojennej homiletyce polskiej do połowy lat osiemdziesiątych XX wieku trudno spotkać publikacje dotyczące kazań maryjnych. Można więc powiedzieć, że do II Soboru Watykańskiego homileci polscy kierowali się założeniami kazania maryjnego z I połowy XX wieku. Była to kontynuacja neoscholastycznego nurtu w kaznodziejstwie maryjnym, który rozwinął się w wieku XIX¹¹. Dopiero od połowy lat osiemdziesiątych zaznacza się wyraźne ożywienie w teorii kazań maryjnych.

2. Przemiany w kaznodziejstwie maryjnym

Kierunek kazania maryjnego zależy od stanu mariologii, która podlega rozwojowi. W ostatnich trzydziestu pięciu latach, pod wpływem II Soboru Watykańskiego i nauczania papieży dokonał się szybki rozwój katolickiej mariologii. Punktem zwrotnym jest Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, w której rozdział VIII zawiera wykład mariologii, co wyraża jego tytuł: *Błogosławiona Maryja Dziewica, Boża Rodzicielka, w misterium Chrystusa i Kościoła*. Jest to historiozbowcze i chrystocentryczne ujęcie mariologii. Drugim dokumentem Kościoła jest adhortacja apostolska Pawła VI o należyтым kształtowaniu i rozwijaniu kultu Najświętszej Maryi Panny *Marialis cultus*¹². Dokument ten ukazuje zasady odnowy

⁹ Są to przede wszystkim podręczniki homiletyki takich autorów jak: J. Krukowski, *Teologia pasterska katolicka*, t. I, cz. II, Przemyśl 1869 s. 223-224; A. Ważyński, *Homiletyka*, Kraków 1891, s. 205-212; B. Markiewicz, *O wymowie kaznodziejskiej*, Kraków 1898, s. 495; H. Haduch, *Zasady wymowy ogólnej i kościelnej*, Kraków 1927, s. 247-250; W. Staich, *Kazania maryjne*, w: *Homiletyka duszpasterska*, Kielce 1935, s. 326-332.

¹⁰ *Kazania maryjne*, s. 326-332.

¹¹ Zob. M. Brzozowski, *Polskie kazania maryjne w XIX wieku*, w: *Niepokalana*, red. B. Pylak, Lublin 1988, s. 561-569.

¹² Zob. „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 66(1980) z. 1-2 s. 25-29; C. Napiórkowski, *Jak czcić Matkę Bożą*, Niepokalanów 1984.

kultu maryjnego oraz wskazuje na jego niewłaściwości i błędy, gdyż fałszują one obraz Maryi ukazany w Piśmie Świętym. Trzecim dokumentem Kościoła jest encyklika Jana Pawła II o Błogosławionej Maryi Dziewicy w życiu pielgrzymującego Kościoła *Redemptoris Mater*. Zarysowują się w niej trzy bloki tematyczne: 1) *Maryja w tajemnicy Chrystusa*; 2) *Bogarodzica w pośrodku pielgrzymującego Kościoła*; 3) *Pośrednictwo macierzyńskie*. Widać więc kontynuację i rozwój mariologii II Soboru Watykańskiego. Czwartym dokumentem Kościoła, zawierającym wykład nauki o Matce Bożej jest *Katechizm Kościoła katolickiego*¹³. Szereg razy mówi on o Maryi, a szczególnie w związku z nauką o poczęciu i narodzeniu Jezusa (484–511) oraz w wykładzie nauki o Kościele (963–975). Kaznodzieja ma więc obfity materiał źródłowy do studiowania, medytacji i pracy twórczej nad kazaniem maryjnym.

Nauczanie Kościoła wywiera swój wpływ na teologię, a bezpośrednio lub pośrednio na teorię kaznodziejstwa maryjnego. Dokonuje się to jednak stopniowo, choćby w polskim kaznodziejstwie maryjnym. Ks. Tadeusz Lewandowski w pracy doktorskiej¹⁴ poddał analizie 1149 kazań maryjnych z lat 1965–1980, wykazując, że tylko autorzy 172 powołali się na rozdział VIII Konstytucji dogmatycznej o Kościele. Stanowi to „niewielki procent całości drukowanego dorobku kaznodziejskiego, tym bardziej, że w wielu przypadkach tekst soborowy jest traktowany jako ozdobnik”¹⁵. Dla pełnego obrazu należy dodać, że kilku autorów, znanych teologów, napisało kazania w duchu II Soboru Watykańskiego, chociaż nie cytują oni wprost wspomnianego rozdziału VIII¹⁶. Teologia soborowa stała się fundamentem ich nauczania o Matce Zbawiciela, co jest godne naśladowania w praktyce kaznodziejskiej. Można powiedzieć, że soborowa mariologia stopniowo i powoli wchodzi w kazania drukowane, nie mówiąc o głoszonych, gdyż brak jest odpowiednich badań.

Stopniowo też w polskiej homiletyce współczesnej rozwija się teoria kazania maryjnego. W okresie posoborowym dopiero od połowy lat osiemdziesiątych zaczęły

¹³ Poznań 1994, s. 23n.

¹⁴ *Recepcja mariologii II Soboru Watykańskiego w kaznodziejstwie polskim w latach 1965–1980*, Lublin 1983 (mps Arch. KUL).

¹⁵ T. Lewandowski, *Soborowa wizja Maryi a polskie kaznodziejstwo maryjne*, „Współczesna Ambona” 13(1985) nr 4, s. 140–141.

¹⁶ Tamże, s. 141.

się pojawiać publikacje na ten temat. Podkreślić trzeba duży wkład wspomnianego już wcześniej ks. Tadeusza Lewandowskiego, a szczególnie jego pionierskie i cenne publikacje homiletyczne¹⁷. Jest to owoc badań naukowych związanych z jego rozprawą doktorską. Na temat kazań maryjnych napisali jeszcze ks. Edward Staniek¹⁸, ks. Kazimierz Panuś¹⁹ i o. Wojciech Życiński²⁰. Można więc powiedzieć, że we współczesnej homiletyce polskiej ostatnich dwudziestu lat jest już około dziesięciu publikacji na temat głoszenia kazania maryjnego. Soborowa i posoborowa mariologia przeniknęła w ten sposób do homiletyki. Należy usilnie dążyć do tego, aby i kaznodzieje przybliżali wiernym poprawny i pełny obraz Matki Bożej.

Wskazując na potrzebę przemian we współczesnym kaznodziejstwie maryjnym, nasuwa się wniosek, że głównym ich źródłem powinno być Pismo Święte i Tradycja, której wyrazem jest nauka Kościoła o Matce Bożej. Kaznodzieja zaś powinien dobrze znać te źródła i umiejętnie popularyzować opartą na nich mariologię.

3. Treść i forma kazania maryjnego

3. 1. Źródła treści kaznodziejskich

Kazanie maryjne powinno być oparte na odpowiednich źródłach, a dzięki temu otrzyma głębokie podstawy teologiczne i wywoła zainteresowanie u słuchaczy. Dlatego kaznodzieja powinien czerpać z wielu źródeł i uczyć się na najlepszych wzorach kaznodziejstwa maryjnego²¹. Można wyróżnić następujące główne źródła treści kaznodziejskich.

¹⁷ *Soborowa wizja Maryi a polskie kaznodziejstwo maryjne*, s. 139-135; tenże, *Implikacje homiletyczne soborowej mariologii*, „Ateneum Kapłańskie” 108(1987) z. 1, s. 65-73; tenże, *Podstawowe typy dzisiejszego kaznodziejstwa*, „Ateneum Kapłańskie”, 109(1987) z. 2, s. 419-421; tenże, *Kazania maryjne*, „Materiały Problemowe”, 20(1988) nr 5, s. 110-124; tenże, *Mariologia soborowa w kaznodziejstwie polskim*, w: *Matka Jezusa wśród pielgrzymującego Kościoła*, red. J. S. Gajek, K. Pek, Warszawa 1993, s. 175-204; tenże, *Polskie kaznodziejstwo maryjne po Soborze Watykańskim II*, w: *Z zagadnień współczesnej homiletyki*, red. W. Przyczyna, Kraków 1993, s. 146-203; tenże, *Kult maryjny w kaznodziejstwie polskim w latach 1965–1980*, w: „Przewodniczka”, *Kult Matki Boskiej od „Lumen gentium” do „Redemptoris Mater” 1964–1987*, Częstochowa 1994, s. 755–763.

¹⁸ *Z kaznodziejskiego warsztatu*, Kraków 1997, s. 112-113; wydanie 2, Kraków 2002, s. 100-101.

¹⁹ *Zarys historii kaznodziejstwa w Kościele katolickim. Cz. II. Kaznodziejstwo w Polsce od oświecenia do XX wieku*, Kraków 2001, s. 388–393.

²⁰ *Jak mówić o Maryi*, w: *Prawdy wiary w przepowiadaniu*, red. W. Przyczyna, Kraków 2002, s. 75-89.

²¹ Ks. E. Staniek wskazuje na następujące źródła: „Pismo święte Starego i Nowego Testamentu, Tradycja, ikonografia i pieśni maryjne, objawienia prywatne zatwierdzone przez Kościół, historie sanktuariów maryjnych, świadectwa czcicieli Matki Bożej”. *Z kaznodziejskiego warsztatu*, Kraków 2002, s. 100–101.

Pismo Święte jako historia zbawienia, w której Maryja zajmuje ważne miejsce. Wykładając je na ambonie, a w tym także teksty mariologiczne, należy korzystać ze współczesnej egzegezy i teologii biblijnej. Na wzór Maryi kaznodzieja powinien rozważać słowo Boże, zachowywać je w swoim sercu i dzielić się nim z innymi.

Nauka Ojców Kościoła. Wskazana jest lektura tekstów patrystycznych, sporządzanie wypisów, np. na święta maryjne. Pomocne mogą być teksty zaczerpnięte z pism Ojców Kościoła, a przeznaczone na święta maryjne. Są one zawarte w „Liturgii godzin”, w serii „Ojcowie żywi”²² i w innych tłumaczeniach. Godne pochwały jest bezpośrednie czerpanie z patrologii greckiej i łacińskiej.

Dokumenty Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. Będzie to nauka soborów, a szczególnie II Soboru Watykańskiego oraz nauczanie papieży: Pawła VI i Jana Pawła II, a także *Katechizm Kościoła katolickiego*. Kaznodzieja powinien pilnie studiować te dokumenty Kościoła, medytować nad nimi i sporządzać z nich odpowiednie wypisy.

Teologia, a w jej ramach współczesna mariologia. Pomocna będzie także historia dogmatów i różnych form kultu maryjnego. Kaznodzieja powinien nabyć odpowiednie publikacje z mariologii, a przy tym częściej czytać pisma swojego ulubionego mariologa.

Pieśni maryjne (nie tylko pierwsze ich zwrotki), a szczególnie pieśni oparte na Piśmie Świętym i Tradycji Kościoła. Podobnie pomocna może być sztuka kościelna uwydatniająca mariologię.

Historia kaznodziejstwa. Czytać i wykorzystywać kazania maryjne wybitnych kaznodziejów polskich i obcych, uczyć się od nich krasomówstwa.

Poezja maryjna, dawna i współczesna, literatura piękna uwydatniająca pobożność maryjną i związane z nią formy kultu.

3. 2. Aspekty treściowe kazań maryjnych

W głoszeniu kazań maryjnych należy kierować się wiernością objawieniu, a więc mówić zgodnie z Pismem Świętym i Tradycją wiary Kościoła. Dlatego kaznodzieja musi dobrze znać mariologię i być wiernym jej popularyzatorem. Główną

²² t. IV, *Ojcowie Kościoła prowadzą przez święta roku kościelnego*, oprac. M. Starowieyski, Kraków 1982.

zasadą głoszenia kazań maryjnych jest ukazywanie miejsca i roli Matki Bożej w historii zbawienia. W tak rozumianym kaznodziejstwie maryjnym obowiązuje zasada chrystocentryzmu w akcentowaniu treści. Można więc wyróżnić kilka głównych bloków tematycznych.

Maryja obecna w planach Bożych. Już Stary Testament rozwija wizję Matki Zbawiciela, począwszy od zapowiedzi w raju o zwycięstwie potomstwa Niewiasty (Rdz 3, 15), na następnie poprzez słynną wypowiedź „ewangelisty” Starego Testamentu, jakim był Izajasz, o Dziewicy, która pocznie i porodzi Emmanuela (Iz 7). Trzeci tekst to przepowiednia towarzyszącego Izajaszowi proroka Micheasza (5, 1–5). Zapowiadana Niewiasta i Dziewica ma być odpowiednio wyposażona, aby zostać Matką Mesjasza.

Maryja obecna w tajemnicy Chrystusa²³. Jest więc obecna w planach Bożych, które już się zrealizowały. Według zasady chrystocentryzmu o Maryi należy mówić w związku z Chrystusem i Jego dziełem. Ona jest obecna w najważniejszych momentach życia Zbawiciela, w takich etapach dzieła zbawienia, jak: zwiastowanie (poczęcie, wcielenie), narodzenie, męka i śmierć, zesłanie Ducha Świętego. Wszystkie przywileje i godności otrzymuje Maryja ze względu na Chrystusa. Będąc najdoskonalszym owocem odkupienia, jest najszczególniej zjednoczona z Chrystusem, doskonale słuca słowa Bożego i wypełnia Jego wolę.

Maryja obecna w Kościele i w wieczności. Kościół jest kontynuacją i uobecnieniem dzieła Chrystusa. Maryja jest obecna w Kościele, a nie ponad i poza nim, pozostaje w ciągłej łączności z Kościołem, jako Matka zawsze zatroskana o jego dobro. Maryja jest najdoskonalszym członkiem Kościoła, modelem Kościoła²⁴. Członkowie Kościoła są duchowymi, przybranymi braćmi i siostrami Maryi. Stąd traktat mariologiczny znalazł swoje miejsce w nauce o Kościele. Według Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*: „Błogosławiona Dziewica z racji daru i roli Boskiego macierzyństwa, dzięki czemu jednoczy się z Synem Odkupicielem, i z racji swoich szczególnych łask i darów jest głęboko związana także z Kościołem: Boża

²³ Zob. Lewandowski, *Polskie kaznodziejstwo maryjne*, s. 147–173; tenże, *Kazania maryjne*, s. 114–122; Życiński, art. cyt., s. 77–80.

²⁴ Zob. Lewandowski, *Polskie kaznodziejstwo maryjne*, s. 173–190; Życiński, art. cyt., s. 80–85.

Rodzicielka jest, jak uczył już św. Ambroży, pierwowzorem („typus”) Kościoła w porządku wiary, miłości i doskonałego zjednoczenia z Chrystusem” (KK 63).

W głoszeniu kazań należy uwydatniać nasz związek z Maryją, Jej duchowe macierzyństwo. Ona jest naszą Matką, a my Jej duchowym potomstwem. Chrystus rodzi nas do życia Bożego, a w tym rodzeniu uczestniczy cały Kościół, również i Maryja. Ma ona szczególny udział w pośrednictwie Chrystusa, bo jej świętość jest wyjątkowa. Im wyższy bowiem jest stopień świętości, tym większy udział w pośrednictwie Chrystusa, w rodzeniu i wychowywaniu dzieci Bożych. Maryja jest Matką Kościoła, duchową Matką każdego chrześcijanina, oddanego Jej w opiekę (w osobie Jana) przez Jezusa z krzyża.

Katechizm Kościoła katolickiego nazywa Maryję „eschatologiczną ikoną Kościoła” (KKK 972). Maryja obecna jest w wieczności, „doznaje już chwały co do ciała i duszy, będąc obrazem i początkiem Kościoła mającego osiągnąć pełnię w przyszłym wieku, tak tu na ziemi, dopóki nie nadejdzie dzień Pański (por. 2P 3, 10), przyświeca Ona pielgrzymującemu Ludowi Bożemu jako znak niezawodnej nadziei i pociechy” (KK 68). Maryja Wniebowzięta pozostaje w ścisłej łączności zarówno z Kościołem w chwale, jak i z Kościołem pielgrzymującym na ziemi²⁵. Wskazuje więc każdemu człowiekowi niezawodną drogę do celu ostatecznego i uczy do niego wytrwale dążyć.

Maryja szczególnym wzorem dla każdego chrześcijanina²⁶. Jest ona dla wszystkich wierzących w Chrystusa najdoskonalszym wzorem udziału w dziele zbawienia. W Niej dokonało się to, czego się Kościół spodziewa, a więc udział w zmartwychwstaniu i wiecznej chwale Chrystusa. Maryja jest wzorem zawierzenia Bogu, Jej wiara powinna być modelem naszej. Dla Starego Testamentu wzorem wiary jest Abraham, dla Nowego Testamentu Maryja. Wyraziła to św. Elżbieta: „Błogosławiona jesteś, któraś uwierzyła, że spełnią się słowa powiedziane Ci od Pana” (Łk 1, 45).

²⁵ Życiński, art. cyt., s. 87-88.

²⁶ Zob. Życiński, art. cyt., s. 85-87. „Kultu Maryi nie można ograniczyć tylko do zewnętrznych praktyk, nie można go sprowadzić do słów modlitwy, ale wymaga on realizacji postawy życiowej, jaką ona reprezentowała. Obejmuje on walkę z grzechem i systematyczną pracę nad sobą”. Lewandowski, *Polskie kaznodziejstwo maryjne*, s. 192.

Papież Jan Paweł II w liście apostolskim o różańcu świętym *Rosarium Virginis Mariae* pisze: „Maryja jest niedościgłym wzorem kontemplacji Chrystusa, Oblicze Syna należy do Niej ze szczególnego tytułu [...] Maryja żyje z oczyma zwróconymi na Chrystusa i skarbi sobie każde jego słowo [...] Maryja stale przypomina wiernym „tajemnice” swego Syna, pragnąc, by je kontemplowano”²⁷. Dlatego uczeń Chrystusa powinien naśladować pobożność Jego Matki.

Maryja jest wzorem nadziei i miłości oraz wszystkich innych cnót. Stanowi doskonały wzór wypełniania woli Bożej. Daje przykład, jak należy postępować, co należy czynić, aby zetrzeć głowę wężowi (por. Rdz 3, 15). Swym życiem i postępowaniem uczy, że trzeba cierpieć. Jest bowiem obecna w trudnych godzinach życia Jezusa, a więc w Betlejem, w Egipcie, na Golgocie. Podobnie jak Ona, tak każdy chrześcijanin powinien do końca wytrwać w wierności Chrystusowi. Maryja uczy ludzi wierności i doprowadza ich do pokuty.

Jeżeli kaznodzieja będzie ukazywał wiernym pełny obraz Maryi, obudzi w nich wobec Niej cześć, miłość i podziw. Pogłębi się przez to pobożność słuchaczy i łatwiej będą mogli naśladować Matkę Zbawiciela. Istotne jest również, aby w kazaniach nie ograniczać się do ogólników, ale podawać wiernym konkretne wskazania życiowe.

3. 3. Propozycje tematów kazań lub nauk o Matce Bożej

Tematy te zostały zaczerpnięte z następujących dokumentów Kościoła: KK – Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (rozdz. VIII); MC – adhortacja apostolska Pawła VI o należyтым kształtowaniu i rozwijaniu kultu NMP *Marialis cultus*; RM – Encyklika Jana Pawła II O Błogosławionej Maryi Dziewicy w życiu pielgrzymującego Kościoła *Redemptoris Mater*; KKK – *Katechizm Kościoła katolickiego*. Zamieszczone w nawiasie skróty dokumentów i numery punktów naprowadzają kaznodzieję do źródła, z którego może korzystać. W oparciu o te dokumenty można opracować nawet kilka serii nauk majowych lub październikowych. Zamieszczony niżej zestaw tematów uwydatnia bogactwo treści mariologicznych, zawartych we współczesnych dokumentach Kościoła. Kaznodzieja lub katecheta może podzielić

²⁷ RVM, 10–11.

sobie tematykę maryjną bardziej szczegółowo, ująć ją w mniejsze grupy i bloki tematyczne:

1. Maryja w prorocत्वach i typach Starego Testamentu (KKK, 411, 488-489, 726).
2. Maryja według czterech Ewangelii (albo osobno w poszczególnych Ewangeliiach).
3. Maryjne teksty w innych pismach Nowego Testamentu.
4. Maryja a Kościół w świetle Apokalipsy (12, 1-18).
5. Trzy maryjne dokumenty współczesnego Kościoła (KK, MC, RM).
6. Rola błogosławionej Dziewicy w ekonomii zbawienia (KK, 55-59).
7. Niepokalane Poczęcie (KKK, 490-493).
8. Zwiastowanie (MC 6; KKK, 484-486).
9. Bogarodzica (MC, 5; KKK 466-467, 495).
10. Cała zjednoczona ze swoim Synem (KKK, 964-966).
11. „Błogosławiona, która uwierzyła” (RM, 12-19; KKK, 148-149, 165, 273).
12. „Łaski Pełna” (RM, 7-11; KKK, 492-493, 721-726).
13. Maryja napełniona Duchem Świętym (KKK, 721-726).
14. Dziewictwo Maryi (KKK, 496-511).
15. Dziewica słuchająca (MC, 17).
16. Dziewica modląca się (MC, 18).
17. Modlitwa Maryi Dziewicy (KKK, 2617-2619).
18. Nauczycielka pobożności (MC, 21).
19. „Służebnica Pańska” (RM, 38-41; KKK, 494).
20. Dziewica rodząca (MC, 19).
21. Dziewica ofiarująca (MC, 20; KKK, 529).
22. „Oto Matka Twoja” (RM, 20-24; KKK, 2618).
23. Wniebowzięcie (MC, 6; KKK, 966).
24. Błogosławiona Dziewica i Kościół (KK, 60-65).
25. Matka Kościoła (RM, 47; KKK, 963-970).
26. Bogurodzica w pośrodku pielgrzymującego Kościoła (RM, 25-28).
27. Maryja znakiem niezawodnej nadziei i pociechy dla pielgrzymującego Ludu Bożego (KK, 68-69).
28. Maryja w życiu Kościoła i każdego chrześcijanina (RM, 42-47).

29. *Magnificat* pielgrzymującego Kościoła (RM, 35-37; KKK, 2097).
30. Maryja wzorem dla wszystkich (MC, 34-35).
31. Maryja szczególnym wzorem dla kobiet (MC, 36-37).
32. Kult Błogosławionej Dziewicy w Kościele (M,C 22; KKK, 971).
33. Święta i wspomnienia maryjne (MC, 7-9).
34. Modlitwa *Zdrowaś Maryjo* (KKK, 2675-2679).
35. Modlitwa *Anioł Pański* (MC, 40-41).
36. Różaniec (MC, 42 – 55; Paweł VI *Christi Matri Rosarii*; Jan Paweł II *Rosarium Virginis Mariae*).
37. Kult Najświętszej Maryi Panny a jedność Kościoła (RM, 29-34).
38. Maryja – eschatologiczna ikona Kościoła (KKK, 972).

3. 4. Wypaczenia i niewłaściwości kaznodziejstwa maryjnego

Apokryfizm lub apokryficzność. Wypaczenie to polega na uzupełnianiu powściągliwych w informacji tekstów biblijnych szczegółami na wzór apokryfów²⁸. Apokryfy nie są jednak źródłem kaznodziejskiego przepowiadania. Niektórzy kaznodzieje mówią np. o kontaktach Maryi z sąsiadami w Nazarecie, o Jej pokrewieństwie z nowożeńcami z Kany Galilejskiej, o nienawiści mieszkańców Nazaretu do Maryi²⁹.

Mariocentryzm. Jest to mówienie o Maryi w oderwaniu od Chrystusa i Kościoła. Jeśliby kaznodzieja przede wszystkim akcentował Jej godność i przywileje, to tak ukazywana Maryja mogłaby się wydawać bliższa Bogu niż ludziom³⁰. Inną formą mariocentryzmu byłoby nadmiernie akcentowanie znaczenia pośrednictwa Ma-

²⁸ Ks. Tadeusz Lewandowski, który przebadał 149 pozycji kaznodziejskich, stwierdza: „Niektórym kaznodziejom nie wystarcza biblijno-patrystyczny i ukształtowany w historii Kościoła obraz Maryi. Poszerzają więc go, szukając coraz to nowych faktów, dokładając zmyślane wydarzenia, tworząc w ten sposób apokryficzny wizerunek Maryi”. *Kazania maryjne*, s. 122–123; „Z analizowanych kazań można odtworzyć cały żywot Maryi w wersji apokryficznej, od narodzenia do wniebowzięcia”. Tenże, *Soborowa wizja Maryi*, s. 148; „Konstytucja o Kościele i Marialis cultus nie dopuszczają także apokryficzności w przepowiadaniu”. Tenże, *Kazania maryjne*, s. 122.

²⁹ Lewandowski, *Soborowa wizja*, s. 148-149.

³⁰ „Jeszcze groźniejszym wypaczeniem kultu maryjnego jest mariocentryzm”. Lewandowski, *Soborowa wizja Maryi*, s. 149; „W przepowiadaniu maryjnym nie może być miejsca na jednostronne przedstawienie Maryi, przeakcentowanie Jej godności i przywilejów. Przeakcentowanie bowiem godności Maryi łatwo może doprowadzić do zatarcia granicy między Bogiem a człowiekiem, jakim przecież jest Maryja”. Tenże, *Kazania maryjne*, s. 121.

ry³¹, i to nawet w oderwaniu od pośrednictwa Chrystusa. Wydaje się jednak, że są to rzadko spotykane wypaczenia i wynikają one raczej z mało precyzyjnego języka, niedopowiedzeń i przesady stosowanej w kaznodziejstwie.

W tym kierunku zdają się iść poetyckie uwydatnienia niektórych modlitw i pieśni kościelnych, np. „Tyś jedyną nadzieją człowieka grzesznego”(Matko Odkupiciela); „Lecz kiedy Ojciec rozgniewany siecze, szczęśliwy kto się do Matki uciecze”(Serdeczna Matko). Obowiązkiem kaznodziei jest dobrze wyjaśnić wiernym takie i inne sformułowania. Maryja działa bowiem w doskonałej jedności z Bogiem, nie zastępuje Chrystusa czy Ducha Świętego, nie można Jej przeciwstawić żadnej Osobie Boskiej.

Instrumentalne lub służebne traktowanie Matki Bożej. Maryja jest „Służebnicą Pańską”, a niektórzy wierni odnoszą się do Niej jak do służebnicy swojej. Celem tak pojętej pobożności jest przede wszystkim uzyskanie pomocy Maryi w różnych potrzebach. Wówczas oddawanie czci Bogu i naśladowanie Maryi staje się sprawą drugorzędną. Kaznodzieja nie może aprobować takiej postawy, ale powinien budzić zdrową pobożność maryjną³².

Sentymentalizm, swoisty liryzm lub nadmiar uczuciowości w kazaniu³³. Maryja jest kobietą i matką, szczególnie piękną i czułą, a Jej życie zostało usłane cierpieniem. Łatwo więc głosić kazania maryjne z dużą dozą uczuciowości. Jeżeli przy tym treść kazania będzie płytka teologicznie, słabo umotywowana i przeplatana cklowymi przykładami, to oddziaływanie kaznodziei stanie się jednostronne i krótkofalowe. Ks. E. Staniek do błędów zalicza: „Zatrzymywanie się na uczuciach i pięknych słowach, bez podania duchowego pokarmu”³⁴. Trzeba pamiętać, że działanie na wyobraźnię i sferę uczuciową słuchaczy nie może zdominować wpływu na ich rozum i wolę. Źródłem sentymentalizmu może być również psycho-

³¹ „Szczególnie ważne jest właściwe ustawienie pośrednictwa maryjnego. W przekazie kaznodziejskim Maryja nie może zastępować Chrystusa i Ducha Świętego”. Tamże, s. 122.

³² „Cześć dla Maryi nie ma być bojaźliwą ucieczką przed trudnościami życia [...] Prawdziwy kult musi więc łączyć się z życiem, z czynem i prowadzić do świętości”. Lewandowski, *Polskie kaznodziejstwo maryjne*, s. 193.

³³ „Lumen gentium nie zostawia w przepowiadaniu miejsca na tani sentymentalizm. Łatwo jest bowiem wypełnić kazanie maryjne uczuciem i liryką, za czym może się kryć nie tylko złe przygotowanie, lecz również dążenie zasadnicze, aby iść po najmniejszej linii oporu, kształtując kaznodziejstwo według upodobań słuchaczy lubiących mierność”. Lewandowski, *Kazania maryjne*, s. 122.

³⁴ *Z kaznodziejskiego warsztatu*, wyd. 2, s. 101.

logizowanie, polegające na wczuwaniu się w przeżycia Maryi. Jest to do pewnego stopnia uzasadnione, ale kaznodzieja nie może posuwać się za daleko w swoich dociekaniach. Podczas gdy św. Jan pisze, że Maryja „stała” pod krzyżem, to ulegający emocjom kaznodzieja będzie mówił, że słabła i omdlewała.

W Konstytucji dogmatycznej o Kościele jest następująca uwaga: „Niechaj też wierni pamiętają o tym, że prawdziwa pobożność nie polega ani na czczym i przemijającym uczuciu, ani na jakiejś próżnej łatwowności, lecz pochodzi z prawdziwej wiary, która prowadzi nas do uznania wyjątkowego wyniesienia Bożej Rodzicielki i pobudza do dziecięcej miłości ku naszej Matce oraz do naśladowania Jej cnót” (KK 67).

Inne niewłaściwości i wypaczenia. Ks. Edward Staniek zalicza do błędów spotykanych w kaznodziejstwie maryjnym: „Ciągłe powtarzanie tego samego”³⁵. Uzasadnia to następująco: „W pracy parafialnej w ciągu roku należy przygotować minimum siedem kazań poświęconych Matce Bożej. W ciągu dziesięciu lat jest ich już blisko siedemdziesiąt. W tej sytuacji wcale niełatwo uniknąć powtarzania. Jedynym rozwiązaniem jest dobre zaprogramowanie tych kazań i kontrola tego, co już zostało powiedziane”³⁶. Okazją do często głoszonych kazań maryjnych w niektórych parafiach są nabożeństwa fatimskie, ale i tu łatwo o niedociągnięcia. Cytowany wcześniej autor zauważa: „W nabożeństwach fatimskich nie należy wciąż opowiadać o dzieciach i historii objawienia, bo po kilku takich kazaniach ci sami słuchacze czekają tylko na potknięcia kaznodziei w rodzaju pomylenia imion uczestników objawień lub innych szczegółów. Materiałem dla tych kazań winny być czytania z Lekcjonarza, przypadające na dany dzień”³⁷. Trzeba też zachęcać słuchaczy, aby w duchu pokuty przyjmowali trudności życiowe i modlili się w określonych intencjach.

Na potrzebę przeciwstawiania się wypaczeniom w głoszeniu (i pisaniu) kazań maryjnych zwraca uwagę II Sobór Watykański: „Sobór święty celowo podaje do wiadomości tę naukę katolicką i napomina równocześnie wszystkie dzieci Kościoła, aby szczerze zachowywały i rozwijały kult Błogosławionej Dziewicy [...]. Teologów

³⁵ Tamże, s. 101.

³⁶ J. w.

³⁷ J. w.

zaś i głoszących słowo Boże gorąco zachęca, aby w rozważaniu szczególnej godności Bożej Rodzicielki starannie wystrzegali się na równi i wszelkiej fałszywej przesady, i nadmiernej ciasnoty umysłu. Studiując pilnie pod kierunkiem Urzędu Nauczycielskiego Pismo święte, Ojców i doktorów oraz liturgię Kościoła, niech we właściwy sposób wyjaśniają dary i przywileje Błogosławionej Dziewicy, które zawsze odnoszą się do Chrystusa, Źródła wszelkiej prawdy, świętości i pobożności. Niechaj się pilnie wystrzegają wszystkiego, cokolwiek w słowach lub czynach mogłoby braci odłączonych albo jakichkolwiek innych ludzi wprowadzić w błąd co do prawdziwej nauki Kościoła” (KK 67).

Wskazywanie na ewentualne lub potencjalne wypaczenia w kazaniach o Matce Bożej nie jest formą walki z Jej kultem i pobożnością wiernych. Autor artykułu chce raczej przestrzec przed niewłaściwościami i jeszcze usilniej zachęcić do wierności słowu Bożemu. Na bogactwo treści wskazują maryjne dokumenty Kościoła i współczesna mariologia. Im lepiej i piękniej przybliżymy Maryję wiernym, tym bardziej pociągniemy ich do Chrystusa. Celem kazania maryjnego jest chwała Boża i zbawienie ludzi.

3. 5. Forma kazań maryjnych

Kazania o Matce Bożej powinny cechować się swoistym pięknem języka i przejrzystą kompozycją, między innymi dlatego, że dotyczą szczególnie pięknej Osoby. Trzeba je głosić z miłością do Maryi, podniośle, ciepło, tonem naturalnym. Wiele mogą pomóc kaznodziei przykłady z życia czcicieli Maryi, ich wypowiedzi, cytaty dzieł. W nabywaniu pięknego języka i stylu pomocne będą kazania drukowane wybitnych kaznodziejów maryjnych. Kaznodzieja osiągnie dobry styl o ile będzie zgłębiał mariologię i rozczytywał się w literaturze i poezji maryjnej. Powinien on również pamiętać, że język kształtuje się przez rozmyślanie i modlitwę. Wówczas w głoszeniu kazań jeszcze bardziej ujawni się miłość do Bogurodzicy i Jej czcicieli.

Kazania maryjne mogą przyjmować różne formy. Są to najczęściej homilie głoszone w czasie Eucharystii związanej z kultem Matki Bożej. Niemniej jednak można także głosić kazania tematyczne, konferencje i nauki, np. w ramach rekolekcji, misji parafialnych, dni skupienia, triduum. Jest to tym bardziej aktualne, ćwiczenia te

wiążą się z uroczystościami maryjnymi lub mają tematykę mariologiczną. Pomocne dla wiernych mogą być również tematyczne rozważania i nauki (majowe, październikowe), zawierające popularny, ale wierny objawieniu wykład mariologii. Warto byłoby przebadać posoborowe nauki majowe i październikowe, opublikowane w Polsce, pod kątem wykładanej w nich mariologii.

4. Rodzaje kazań maryjnych

Kazanie **biblijne**. Jest to zwykle homilia lub kazanie tematyczne oparte na biblijnych treściach maryjnych. Homilię należy głosić w uroczystości i święta maryjne, nawiązując w niej do tajemnicy dnia i uwydatniając odpowiedni aspekt mariologii. Tematyczne kazanie biblijne może mieć miejsce np. podczas rekolekcji, triduum, tygodnia biblijnego, niedzieli biblijnej itp.

Kazanie **dogmatyczne**. Jego przedmiotem są maryjne prawdy zdogmatyzowane i niezdogmatyzowane. Zwykle jednak tego rodzaju kazania są oparte również na Piśmie Świętym i prowadzą do zastosowań moralnych, mają więc charakter dogmatyczno-moralny. Prawdy dogmatyczne wymagają zwykle przybliżenia w uroczystości i święta maryjne.

Kazanie **moralne**. Jego celem jest ukazywanie doskonałości Maryi, Jej cnót i piękna duchowego, aby słuchaczy pobudzić do podziwu, czci i naśladowania. W wieku XIX i w I połowie wieku XX homileci pisali także o kazaniach panegirycznych, gdyż ich celem było wysławianie przywilejów i doskonałości Maryi, a także łask i cudów otrzymanych za Jej przyczyną. Przykładem akcentowania takich treści są *Uwielbienia Maryi św. Alfonsa Liguoriego*³⁸.

Kazanie **historyczne**. Jego treścią jest historia kultu Matki Bożej w jakimś miejscu, sanktuarium lub związana z tym miejscem historia objawień. Celem zaś jest pobudzenie wiernych do wdzięczności Matce Bożej za otrzymane łaski i wierności przekazanemu orędziu. Wyrazem tego będzie np. kazanie na temat 600-lecia kultu obrazu Jasnogórskiego, czy z okazji innego jubileuszu.

³⁸ Tł. O. Prokop kapucyn, Kraków 1896.

Kazanie **liturgiczne**. Przedmiotem tego typu kazań są publiczne i prywatne formy kultu maryjnego, np. roraty, różaniec, godzinki, litania, nowenna do Niepokalanego Poczęcia NMP, szkaplerz. Takim obrzędem szczególnie podniosłym i uroczystym, połączonym z okolicznościowym kazaniem, jest np. koronacja obrazu lub figury Matki Bożej.

Kazania **seryjne lub cykliczne**. Wygłasza się też serie homilii, kazań tematycznych, nauk, konferencji, np. podczas triduum przed Niepokalanym Poczęciem, przed odpustem, w maju, październiku, podczas rekolekcji maryjnych, peregrynacji obrazu, kilkunastodniowych pielgrzymek na Jasną Górę. Celowe jest, aby z takich okazji przybliżyć wiernym mariologię, uczyć czci i naśladowania Bogurodzicy.

5. Pomoce kaznodziejskie

Kazania o Matce Bożej, najczęściej na Jej uroczystości i święta, drukowane są w czasopismach kaznodziejskich, takich jak: *Biblioteka Kaznodziejska* (Poznań), *Materiały Homiletyczne* (Kraków), *Współczesna Ambona* (Kielce) oraz w zbiorach książkowych. Ostatnio wzrasta liczba publikacji książkowych zawierających kazania maryjne. Celowe byłoby również sporządzenie pełnego wykazu dawniejszych zbiorów kazań maryjnych i przeprowadzenie odpowiednich badań. Ograniczamy się tu jedynie do zbiorów współczesnych, które ukazały się po II Soborze Watykańskim, z zaznaczeniem, że nie jest to wykaz kompletny.

W pracy nad kazaniem pomocne mogą być również inne publikacje teologiczne, naukowe i popularne. Zostały one zamieszczone w drugiej grupie pomocy kaznodziejskich.

5. 1. Homilie i kazania maryjne

Bagrowicz J., Lewandowski T., (red.), *Głosie Ewangelii. Pomoce liturgiczno-homiletyczne*, t. IV, Włocławek 1992 s. 62– 107 (Uroczystości i święta maryjne).

- Bednarczyk P., *Kazania o Matce Bożej. Na podstawie encykliki Jana Pawła II Redemptoris Mater*, Tarnów 1988.
- Gładyszewski L. (red.), *Starożytne teksty chrześcijańskie. Kazania i homilie na święta Pańskie i Maryjne*, Lublin 1976.
- [br. a.], *Homilie na dni poświęcone Matce Bożej*, w: *Komentarz biblijny i homiletyczno-liturgiczny do niedzielnych i świątecznych czytań mszalnych. Cykl A*, red. J. Stroba, Warszawa 1975, s. 461-504.
- Janiec Z., *Bogurodzica w liturgii Kościoła. Homilie maryjne*, Sandomierz 2000.
- Janiec Z., *Maryja w roku liturgicznym: kazania i homilie maryjne*, Sandomierz 1995.
- Knop Z. K., *Kazania. Uroczystości, święta, wspomnienia*, Bydgoszcz 2000.
- Knop Z. K., *Kazania maryjne*, Bydgoszcz 2001.
- Kudasiewicz J., *Droga krzyżowa Maryi. Kazania pasyjne*, w: *Przez krzyż do chwały. Medytacje, kazania, nabożeństwa pasyjne*, red. J. Nowak, Kielce 2000 s. 9-33; także: „Współczesna Ambona” 20(1992) nr 1, s. 111-124.
- Mikołajewski B., *Szkice kazań maryjnych z okazji nawiedzenia*, Roma 1985.
- Olejniki S., „*Jam jest Drogą, Prawdą i Życiem*” (J 14, 6). *Homilie niedzielne i świąteczne*, Warszawa 1985, s. 511 – 524.
- Siwek G., *Kazania maryjne*, Kraków 2001.
- Siwek G., *Spotkania w słowie. Kazania okolicznościowe i świąteczne*, Kraków 1994.
- Staniek E., *Mistrzyni życia ewangelicznego. Kazania maryjne*, Kraków 1998.
- Świerzawski W., *Pan jest dla nas. Homilie*, Kraków 1987, s. 525–748.
- Świerzawski W., *Pan jest z nami. Homilie*, Kraków 1981, s. 445–573.
- Wojtyła K., „*Oto Matka twoja*”. *Homilie i przemówienia związane z Matką Bożą Jasnogóorską*, Jasna Góra - Rzym 1979.
- Wojtczak A., *Nauczycielka życia. Kazania maryjne*, Warszawa 1985.
- Wyszyński S., *Głos z Jasnej Góry*, red. M. Okońska, M. Plaskacz, A. Rastawicka, W. Wojdecki, Warszawa 1984.
- Wyszyński S., *Ze stolicy prymasów. Wybór kazań*, red. A. Hartliński, Poznań 1988.

5. 2. Inne pomoce do kazań maryjnych

Biblijna droga pobożności maryjnej. Z Księdzem Profesorem Józefem Kudasiewiczem rozmawia Danuta Mastalska, Kielce 2002.

Bokwa I., *Maryja Matka Chrystusa, Matka Kościoła i Matka wszystkich wierzących (KKK 964-975)*, w: *Wyznawać wiarę dzisiaj. Katecheza dorosłych na podstawie Katechizmu Kościoła Katolickiego*, red. S. Łabendowicz, Sandomierz 1999, s. 245–254.

Drozd J., *Maryja w roku kościelnym*, Kraków 1983.

Gadzała K., *Z Matką Bolesną na jej i naszej krzyżowej drodze. Nabożeństwo o siedmiu boleściach Matki Najświętszej*, w: *Matko Bolesna, przyczyń się za nami... Marzec 2002. Materiały duszpasterskie*, Przemyśl 2002, s. 16-25.

Górski S., *Ona jest z nami w każdy czas. Rozważania na temat świąt maryjnych w roku kościelnym*, Tarnów 1984.

Harężga S., *Maryjo Tobie zawierzamy. Maryjna katecheza Jana Pawła II podczas pielgrzymek do Ojczyzny. Czytanki majowe*, Przemyśl 1997.

Harężga S., *Obraz Matki Bolesnej w Nowym Testamencie*, w: *Matko Bolesna, przyczyń się za nami... Marzec 2002. Materiały duszpasterskie*, Przemyśl 2002, s. 45-55.

Harężga S., *Rekolekcje przed nawiedzeniem*, Przemyśl 2002.

Kałdon S. M., *Uzdrowię cię różańcem. Rozważania różańcowe na październik i nie tylko...*, Wrocław 1995.

Kałdon S. M., *Matka ludzi odważnych*, Kraków 2001.

Kudasiewicz J., *Matka Odkupiciela*, Kielce 1991; wyd. 2. Kielce 1996 (Medytacje biblijne).

Kudasiewicz J., *Tajemnice różańcowe*, w: *Komentarz biblijny i homiletyczno-liturgiczny do niedzielnych i świątecznych czytań mszalnych. Cykl B*, red. J. Stroba, Warszawa 1973, s. 435-495.

Laurenceau J., *Boleści Maryi, Mały słownik maryjny*, tł. z franc., Warszawa 1987, s. 11-13.

Läpple A., *W kręgu Katechizmu Kościoła katolickiego* (tł. z niem. A. Karszniewicz – Mazur, tyt. oryg. *Arbeitsbuch zum Katechismus der Katholischen Kirche*,

- Augsburg 1996), Wrocław 1999, s. 111-116 (KKK 484-511); s. 168-172 (KKK 963-975).
- Napiórkowski S. C., Longosz S., (red.), *Maryja w tajemnicy Chrystusa*, Niepokalanów 1997.
- Partyka W. (red.), *Modlitewnik peregrynacji*, Przemyśl 2002.
- Siudy T., *Zawierzmy Maryi. Rozważania o Matce Boga i Matce ludzi*, Częstochowa 2000.
- Świerzawski W., *Liturgiczny kult Maryi Bogarodzicy w Kościele. Gloria Passionis*, Częstochowa 1987, s. 311-325.
- Szłaga J. (red.), *U boku Syna*, Lublin 1984 (kilkanaście artykułów z mariologii biblijnej).
- Uryga J., *Nigdy ja ciebie ludu nie rzuciła. Rok polski z Maryją*, Włocławek 2001.
- Wojdecki W. (oprac.), *Z Maryją chcę mówić o każdej porze*, Warszawa 1986.
- Ziebura F., *Maryja nasz wzór*, Warszawa 1984.
- Zimowski Z., *Modlitwa Maryi Dziewicy „Wielbi dusza moja Pana...”* (KKK 2617–2622), w: *Wyznawać wiarę dzisiaj. Katecheza dorosłych na podstawie Katechizmu Kościoła Katolickiego*, red. S. Łabendowicz, Sandomierz 1999, s. 747-756.
- Zimowski Z., *W modlitewnej komunii ze Świętą Matką Boga „Zdrowaś Maryjo...”*, w: *Wyznawać wiarę dzisiaj. Katecheza dorosłych na podstawie Katechizmu Kościoła Katolickiego*, red. S. Łabendowicz, Sandomierz 1999, s. 740-746 (KKK 2673-2682),
- Zwoliński A., *Droga Maryi*, w: *Pod krzyżem*, red. M. Kaczmarek, Kraków 1998.

WNIOSKI

Zainspirowany przez II Sobór Watykański rozwój mariologii, otwiera nowe perspektywy przed głosicielami słowa Bożego. Mogą oni w sposób obfity czerpać ze skarbcza objawienia, zawartego w Piśmie Świętym i Tradycji wiary Kościoła. Kaznodzieje wierni objawieniu będą uwydatniać rolę Maryi w dziejach zbawienia, Jej miejsce w życiu Chrystusa i Kościoła. Powinni oni głosić wielkie rzeczy, które Pan Jej

uczynił. Głosząc kazania należy przybliżać słuchaczom duchowe piękno Maryi, uwydatniać Jej cnoty, a przez to pobudzać wiernych do uwielbienia Boga i dziękczynienia za wspaniały wzór wiary, miłości i posłuszeństwa.

Budząc w kazaniu cześć i podziw dla Matki Bożej, trzeba prowadzić wiernych do naśladowania Jej w codziennym życiu. Przykładem tak pojętej pobożności maryjnej powinien być najpierw sam kaznodzieja. Jako wierny świadek Chrystusa, ma być on zarazem oddanym uczniem i dzieckiem Maryi. Przepiękny przykład takiego umiłowania Matki Bożej daje kaznodziejom papież Jan Paweł II, który wiernie realizuje swoje zawołanie – „totus tuus” – „cały twój”.

Urząd Nauczycielski Kościoła i wierni jemu teologowie przybliżają dzisiejszym kaznodziejom Matkę Zbawiciela. Chcąc być dobrym kaznodzieją maryjnym, trzeba zgłębiać mariologię, medytować nad nią, kontemplować Matkę Bożą. Kaznodzieja powinien od Maryi uczyć się współpracy z Duchem Świętym i wierności słowu Bożemu. Ona jako Matka Słowa wcielonego jest szczególnie zatroskana o głosicieli Ewangelii, zarówno duchownych, jak i świeckich. Maryja jest Gwiazdą nowej ewangelizacji i Jej wstawiennictwu trzeba polecać wszystkich kaznodziejów.

Ciągle aktualnym warunkiem odnowy kaznodziejstwa, również kazania maryjnego, jest solidna wiedza teologiczna i świętość głosiciela słowa Bożego. Kazanie maryjne nie należy do łatwych form głoszenia słowa Bożego. Jest ono raczej sprawdzianem odpowiedzialności teologicznej i eklezjalnej kaznodziei. A wyrazem takiej postawy będzie solidne przygotowanie się do każdego kazania oraz głoszenie go z pamięci i z serca. U podstaw odnowy kazania maryjnego leży modlitwa jego głosiciela. Zakończmy więc nasze rozważania modlitwą.

„MARYJO

Mistrzynie żywej wiary,

Ty z pełną gotowością przyjęłaś Boże Słowo.

Naucz kapłanów rozważać to Słowo na modlitwie

i gorliwie mu służyć,

niech je głoszą z pokorą i zapalem,

aby swą zbawczą mocą ogarniało ludzkie serca

w trzecim tysiącleciu odkupienia” (TMA, 38).